

GRAFIKA SAN'ATI VA UNING ZAMONAVIY SHAKLLARI

Shavkatov Furqatbek Shuhratjon o'g'li

Andijon Davlat pedagogika instituti

Magistratura bo'limi "Tasviriy san'at" yo'nalishi 1-kurs magistranti

furqatbekshavkatov@gmail.com

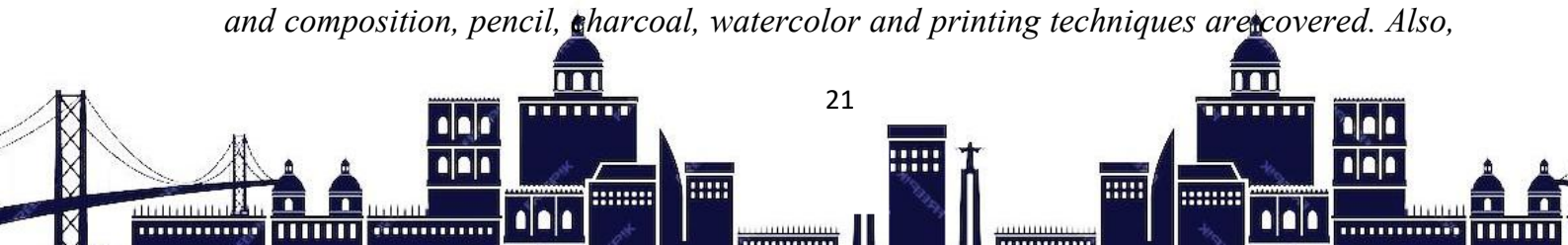
Annotatsiya. Grafika san'atining tarixiy rivoji, an'anaviy va zamonaviy shakllari tahlil qilinadi. Grafik ijodning chiziq, kontrast va kompozitsiya asosida obraz yaratishdagi o'rni, qalam, ko'mir, akvarel va bosma texnikalari yoritilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida yaratiladigan vektor va rastr grafika, 3D modellash, motion-grafika, concept-art va web-grafika kabi zamonaviy yo'nalishlar batafsil tushuntiriladi. Maqola grafika san'atining dizayn, reklama, media va ta'lim sohalaridagi ahamiyati, shuningdek, O'zbekistonda grafik san'atining rivojlanish tendensiyalari haqida ma'lumot beradi. Tadqiqot grafika san'atining an'anaviy va zamonaviy shakllarining uyg'unlashuvi orqali uning ijodiy va amaliy imkoniyatlari kengayib borayotganini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Grafika san'ati, an'anaviy grafika, raqamli grafika, vektor grafika, rastr grafika, motion-grafika, 3d modellash, concept-art, web-grafika, qalamgrafiya, bosma grafika, akvarel grafika, dizayn, reklama grafika, kompozitsiya.

Аннотация: В статье анализируется историческое развитие графического искусства, его традиционные и современные формы. Раскрывается роль графического искусства в создании изображения на основе линии, контраста и композиции, карандашных, угольных, акварельных и печатных техник. Подробно рассматриваются современные направления, такие как векторная и растровая графика, созданная с использованием цифровых технологий, 3D-моделирование, моушн-графика, концепт-арт и веб-графика. В статье представлена информация о значении графического искусства в сферах дизайна, рекламы, медиа и образования, а также о тенденциях развития графического искусства в Узбекистане. Исследование показывает, что благодаря сочетанию традиционных и современных форм графического искусства расширяются его творческие и практические возможности.

Ключевые слова: Графическое искусство, традиционная графика, цифровая графика, векторная графика, растровая графика, анимационная графика, 3D-моделирование, концептуальное искусство, веб-графика, графика пером и чернилами, печатная графика, акварельная графика, дизайн, рекламная графика, композиция.

Annotation: The historical development of graphic art, its traditional and modern forms are analyzed. The role of graphic art in creating an image based on line, contrast and composition, pencil, charcoal, watercolor and printing techniques are covered. Also,

modern directions such as vector and raster graphics created using digital technologies, 3D modeling, motion graphics, concept art and web graphics are explained in detail. The article provides information on the importance of graphic art in the fields of design, advertising, media and education, as well as the development trends of graphic art in Uzbekistan. The study shows that through the combination of traditional and modern forms of graphic art, its creative and practical capabilities are expanding.

Keywords: *Graphic arts, traditional graphics, digital graphics, vector graphics, raster graphics, motion graphics, 3D modeling, concept art, web graphics, pen and ink graphics, print graphics, watercolor graphics, design, advertising graphics, composition.*

Kirish

Grafika san'ati inson tafakkurining eng qadimiy ifoda vositalaridan biri bo'lib, u chiziq, shakl va rangning o'zaro uyg'unligi orqali tasviriy g'oyalarni aniq va ixcham yetkazishni maqsad qiladi. Qadimgi piktografik belgilar, qo'lyozma miniatyuralari, dastlabki bosma asarlar grafikaning uzoq tarixga ega ekanini ko'rsatadi. Asrlar davomida ushbu san'at turi turli jamiyat ehtiyojlari, texnik imkoniyatlar va badiiy maktablar ta'sirida boyib, shaklan ham, mazmunan ham takomillashdi.¹

1. Grafika san'atining mazmun-mohiyati Grafika san'ati tasviriy san'atning chiziq, kontrast, nuqta va tekstura orqali obraz yaratadigan turlaridan biridir. U g'oya va hissiyotlarni ixcham, aniq va ta'sirchan shaklda ifodalash imkonini beradi. Grafika san'atining asosiy vazifasi nafaqat estetik zavq berish, balki o'quvchi yoki tomoshabinga ma'lum bir g'oya yoki xabarni yetkazishdir. Grafika san'atining mazmun-mohiyatini quyidagi jihatlar orqali tushuntirish mumkin.²

Chiziq va shaklning ustuvorligi Tasvirning asosiy ifoda vositasi sifatida chiziq ishlatiladi.

Kontrast va yorug'-soya Obrazning ta'sirchanligi chiroyli kontrast va ton orqali oshadi.

Minimalizm va ixchamlik Grafika ko'pincha lo'nda, ortiqcha detallarni ishlatmay, asosiy g'oyani yetkazadi.

Texnik xilma-xillik Qalam, ko'mir, siyoh, akvarel va bosma texnikalar orqali turli ifodalar yaratish mumkin.

Estetik va amaliy ahamiyat Grafika san'ati nafaqat badiiy asar sifatida, balki dizayn, reklama, matbuot va media sohalarida ham qo'llaniladi.

2. Grafikaning an'anaviy shakllari Grafika san'ati tarixan o'zining an'anaviy texnikalari orqali rivojlanib, san'atshunoslar va rassomlar tomonidan turli uslublarda

¹ Tasviriy san'at asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, Azizxo'jayev B. 2019.

² Grafika san'ati tarixi. – Toshkent, Qodirov M. 2018.

qo'llangan. An'anaviy grafika shakllari, asosan, chiziq, kontrast va ton orqali ifodalanadi. Ular bugungi kunda ham badiiy ijodning asosiy poydevorini tashkil qiladi.³

Qalamgrafika va ko'mir grafika Qalam, sangina yoki ko'mir yordamida yaratiladigan tasvirlar grafikaning eng sodda va ommabop shakllaridan biridir. Bu texnika chiziq, ton va soyani nozik ifodalash imkonini beradi. Ko'pincha portret, tabiat manzarasi yoki konseptual eskizlar yaratishda ishlatiladi.

Bosma grafika Bosma texnikalar orqali bir nechta nusxada grafik asar yaratish mumkin.

Ksilografiya-yog'och plastinka ustida o'yma ishlash orqali tasvir olish.

Linogravyura-linoleum plastinkasida o'yma usuli bilan ishlash.

Ofort-metall plastinkaga kimyoviy yo'l bilan tasvir tushirish.

Bosma grafika san'at asarlarining ko'p nusxada tarqalishini ta'minlab, ularni keng auditoriyaga yetkazishga yordam beradi.

Akvarel va tus grafika Akvarel bo'yoqlari yordamida yengil rangli chiziqlar va yumshoq soya ifodalarini yaratish mumkin. Tus (siyoh) grafika esa chiziq va konturga asoslangan, kalligrafik elementlarga boy bo'lgan ijod shaklidir. Bu texnika poster, kitob illyustratsiyasi va portret chizishda keng qo'llaniladi.

Grafikaning kompozitsion jihatlari An'anaviy grafika asarlarida kompozitsiya muhim ahamiyatga ega. Tasvirning markazi, chiziq va kontrastning joylashuvi, ritm va muvozanat aniq belgilanishi orqali badiiy ifoda kuchayadi.

3. Zamonaviy grafik yo'nalishlari XXI asr texnologiyalari grafika san'atini yangi bosqichga olib chiqdi. Raqamli vositalar va kompyuter dasturlari yordamida yaratiladigan grafik ijod an'anaviy shakllardan farqli ravishda keng imkoniyatlar beradi. Zamonaviy grafika san'ati quyidagi yo'nalishlarda rivojlanmoqda.

Raqamli grafika Raqamli grafika kompyuter texnologiyalari yordamida chizilgan tasvirlardan iborat bo'lib, ikki asosiy turga bo'linadi. Vektor grafika-geometrik shakllarga asoslangan va o'lchamini yo'qotmay kattalashtiriladigan tasvirlar. Logotiplar, ikonlar va infografikalar yaratishda qo'llaniladi. Rastr grafika -piksel asosida yaratiladigan tasvirlar. Illyustratsiyalar, fotografiya va vizual effektlar uchun mos keladi. Raqamli grafika yordamida tezkor va yuqori sifatli ijodiy natijalar olish mumkin.

Motion-grafika Harakatlanuvchi grafik elementlar orqali vizual hikoya yaratish san'ati. Motion-grafika reklama roliklari, animatsiyalar va infografik videolarda keng qo'llaniladi. Bu yo'nalish zamonaviy marketing va media sohasida muhim ahamiyatga ega.

3D grafika Uch o'lchovli grafik modellash tasvir va ob'ektlarga hajm berishga imkon yaratadi. 3D grafika video o'yinlar, animatsiya, kino va virtual haqiqat (VR) loyihalarida asosiy vosita sifatida ishlatiladi.

³ Rangtasvir va grafika asoslari. Toshkent, Normurodov Sh. 2020.

Concept-art Film, animatsiya va o'yinlar uchun konseptual eskizlar yaratish san'ati. Concept-art yordamida qahramonlar, muhitlar va vizual hikoyalar loyihalanadi.

Web-grafika Web-grafika saytlar va mobil ilovalar uchun bannnerlar, ikonlar, interfeys dizayni (UI/UX) yaratish bilan bog'liq. Bu zamonaviy grafika shakli internet-muhitda axborot va vizual estetikani birlashtiradi.

Zamonaviy texnologiyalarning afzalliklari

- Tezkor ishlash imkoniyati
- Turli texnikalar va effektlarni qo'llash
- Tasvirni oson tahrirlash va nusxalash
- Interaktiv va harakatlanuvchi grafik yaratish.

4. Grafika san'atining bugungi jamiyatdagi ahamiyati Grafika san'ati zamonaviy jamiyatda nafaqat badiiy ijodning bir turi, balki vizual kommunikatsiya vositasi sifatida ham muhim rol o'ynaydi. U g'oya, ma'lumot va hissiyotlarni qisqa, aniq va ta'sirchan shaklda yetkazishga imkon beradi.

Dizayn va reklamadagi o'rni Grafika san'ati reklama va dizayn sohasida asosiy vazifani bajaradi.

- Logotip va brending yaratish
- Vizitka, banner, poster va plakatlar dizayni
- Reklama roliklari va ijtimoiy tarmoqlar uchun vizual kontent

Yuqori sifatli grafik tasvir kompaniya yoki loyiha imidjini oshiradi va auditoriya bilan samarali vizual aloqa o'rnatadi.

Matbuot va media Gazeta, jurnal, kitob va elektron nashrlarda grafika muhim rol o'ynaydi. Illyustratsiyalar, infografikalar va diagrammalar ma'lumotni oson qabul qilishga yordam beradi.

Ta'lim va ma'rifiy sohalar Grafika san'ati ta'lim jarayonida vizual vosita sifatida ishlatiladi. Infografika, diagramma va konseptual chizmalar o'quvchilarning tushunishini osonlashtiradi va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Zamonaviy jamiyatdagi ijtimoiy ahamiyati

- Axborot tezkorligini oshirish
- Madaniy meros va tarixiy ma'lumotlarni vizual shaklda yetkazish
- Internet, mobil ilovalar va o'yin sanoatida estetik va interaktiv elementlarni yaratish.

5. O'zbekistonda grafika san'ati rivoji O'zbekiston grafik san'ati XX asrning o'rtalaridan boshlab jadal rivojlanishni boshladi. Ushbu davrda rassomlar milliy madaniyat, tarix va zamonaviy hayot voqealarini aks ettiruvchi grafik asarlar yaratishga e'tibor qaratdilar.

An'anaviy shakllar rivoji O'zbek grafikasining klassik shakllari qalamgrafika, ko'mir, akvarel, tus va bosma texnikalarda namoyon bo'lgan. Shu davr rassomlari orasida.

Chingiz Ahmarov-portret va plakat grafikasida o'ziga xos uslub yaratgan.

Raxim Ahmedov-kitob illyustratsiyasi va plakat san'ati rivojiga hissa qo'shgan. Bu davrda O'zbekiston grafik san'ati milliy ruh va badiiy estetikani uyg'unlashtirishga intilgan.

Zamonaviy rivojlanish Bugungi kunda yosh rassomlar raqamli texnologiyalar yordamida yangi shakllarni yaratmoqda.

- Digital-art-vektor va rastr grafika, digital painting
- 3D grafika va animatsiya-videofilm va o'yin sanoatida qo'llanilmoqda
- Motion-grafika va web-grafika-internet va media sohasida faol ishlatiladi

Ta'lim va ijodiy makon O'zbekiston san'at institutlari va kollejlari grafika san'ati fan sifatida o'qitiladi. Talabalar an'anaviy va zamonaviy texnikalarni o'rganib, ijodiy loyihalar yaratadi. Shu bilan birga, ko'plab ko'rgazmalar va tanlovlar yosh rassomlar ijodini namoyish qilish imkonini beradi.

Jamiyat va madaniyatdagi roli O'zbek grafika san'ati milliy identifikatsiya, tarixiy meros va madaniy qadriyatlarni ifodalashda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy yo'nalishlar esa global san'at bozoriga kirish imkonini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Tasviriy san'at asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, Azizxo'jayev B. 2019.
2. Grafika san'ati tarixi. – Toshkent, Qodirov M. 2018.
3. Rangtasvir va grafika asoslari. – Toshkent, Normurodov Sh. 2020.
4. Osnovy grafiki. – Moskva, M. V. Dobrovolskiy. 2015.
5. Graficheskie tekhniki. – Sankt-Peterburg, I. V. Firsov. 2014.
6. Adobe Creative Cloud. Rasmiy qo'llanma, 2022.
7. CorelDRAW Graphics Suite Guide, 2021.
8. Modern Graphic Design. London, 2019.
9. Digital Art Techniques. New York, 2020.
10. San'atshunoslikka kirish. – Toshkent, Karimov M. 2021.
11. O'zbekiston san'ati ensiklopediyasi. – Toshkent, 2010.
12. Robin Williams. The Non-Designer's Design Book. 2015.
13. L. Meggs. History of Graphic Design. 2016.
14. 3D Modeling and Animation Guide. – Berlin, 2018.
15. Tim Samara. Design Elements: A Graphic Style Manual. 2017.
16. Ellen Lupton. Thinking with Type. 2014.
17. Meggs & Alston W. Purvis. Meggs' History of Graphic Design. Philip B. 2016.